

ЙАХ бизэ—нам.

ЙАХНИ см. Ахар.

ЙАХШУЛУГЬ јаҳшылыг—доброта, доброе дело.

ЙАХШУЛУГЬБЕСУН јаҳшылыг етмәк—делать добро.

ЙАЙ (Н) см. Къариж1огъул.

ЙАЙЛАГЬ (-xo) јајлаг—эйлаг, летнее пастбище.

ЙАЙЛУГЬ јајлыг—платок.

ЙАЙНАК1 (Н), ЙЕНК1 (В) бизим үчүн, биздән өтру—
для нас, ради нас.

ЙАЛЬЛИ јаллы (*rəgs*)—хороводная пляска. □ Йаълли
тайсун јаллы ојнамаг, јаллы кетмәк—плясать хоро-
водом.

ЙАНИ јә'ни—то есть, значит, а именно.

ЙАШ (-ур-ух) јаш—в возраст, год. Аъиел *nla*
йашт1аъне ушағын ики јашы вар—ребенку два года.

ЙАШИЛ јашыл—зеленый.

ЙАШИЛУГЬ јашыллыг—зелень, растительность.

ЙАШЛУ см. Аъги1л.

ЙАГЬАЛЬ (м-ух//-xo) јәһәр—седло.

ЙАГЬАЛЬБСУН јәһәрләмәк—седлать, оседлать.

ЙАГЬАЛЬНУТ1 јәһәрсиз—без седла.

ЙАГЬАЛЬРУ јәһәрли—оседланный.

ЙАСУЗ см. К1ондж1ухнут1.

ЙЕДИЙАЛЬ (Н) јадикар—на память. □ Йедийарь
таст1ун јадикар вермәк—дать на память.

ЙЕЗНА (-ух//-ox) језнә, күрәкән—зять.

ЙЕЙИН см. Усум//усун.

ЙЕКАЬ (Н) см. Кала.

ЙЕКАЬ (ух//-ox) јејә—напильник.

ЙЕКЪ (Н) см. Екъ.

ЙЕКЪЛА (Н) см. Екъла.

ЙЕКЪНУТ1 (Н) см. Екънут1.

ЙЕКЪСУЗ см. Екънут1.

ЙЕМ см. Укун.

ЙЕМИШ см. Гуындауль.

ЙЕНК1 (В) см. Йайнак1.

ЙЕРИШ (Н) см. Лаънк.

ЙЕСИР (-ух//-xo) эсир—плен, пленник, пленница.

ЙЕТИМ//ЙЕТУМ (-xo//-ух) јетим—сирота. □ Йетим
мандесун јетим галмаг—осиротеть, остаться сиротой.

ЙЕТИМЛУГЬ јетимлик—сиротство.

ИЕТМИШ (Н) см. Хибкъовиц1.

ИЕТМИШБИП1 (Н) см. Хибкъобип1ең1ц1е.

ИЕТМИШВУЙ (Н) см. Хибкъовујең1ц1е.

ИЕТМИШВҮГЬ (Н) см. Хибкъовуъгъең1ц1е.

ИЕТМИШХЬО (Н) см. Хибкъохъоң1ц1е.

ИЕТМИШМУГЬ (Н) см. Хибкъомугъең1ц1е.

ИЕТМИШП1АЬ (Н) см. Хибкъоп1аң1ц1е.

ИЕТМИШСА (Н) см. Хибкъосаң1ц1е.

ИЕТМИШУХЪ (Н) см. Хибкъоуҳъең1ц1е.

ИЕТМИШХИБ (Н) см. Хибкъсхебең1ц1е.

ИЕТУМ (В) см. Йетим.

ИЕШИК1 јешик—ящик.

ИЕШМАГЬ мн. нет, уст. јашмаг—часть головного
платка, которым женщины закрывали лицо—лицевая повязка
у женщин на Востоке.

ИОЛДАШ (-ух//-xo) јолдаш—товарищ, друг, спутник.

ИОЛДАШЛУГЬ јолдашлыг, достлуг—дружба, товари-
щество.

ИОНДЖА (-ух//-ox) бот. јонча—клевер.

ИОНДЖАЛУГЬ јончалыг—место, засеянное клевером.

ИОРГЪА јорға—иноходец. □ Йөргъа еък јорға ат—конь-
иноходец.

ИОХА (Н) см. Ач1ам.

ИОХСА јохса, мәкәр, јаинки—иль, или.

ИОХУШ јохуш—подъем.

ИОХУШЛУГЬ јохушлуг—возвышенное место.

ИОЬМИШАН (Н) бот. јемиша—боярышник.

ИОЬМУШ (Н) см. Гуындауль.

ИУ (В) јумушаг—мягкий.

ИУМБУРУГЬ јумруг—кулак.

ИУЬК см. Хел.

И

И (Н) 1) ешиятмәк—слышать; 2) сәс—слух.

ИБАКСУН ешиятмәк—слышать.

ИГЬАРИБАЛО (В) см. Егъарибало.

ИГЬАРИБЕСУН (В) см. Егъарибсун.

ИГЬАРИБИ (В) см. Егъариби.

ИГЬАРИК1АТ1 (В) (-ух) шорба, суп—суп.

ИГЬАРИХ (В) см. Егъарих.

ИГЬЕЛ (*B*) см. Егъел.

ИГЬЕЛУН (*B*) см. Егъелин.

ИДБАР (-ух) чиркин, ебәчәр, идбар—некрасивый, урод, безобразный.

ИДСУН см. Ист1ун.

ИЗ (*H*) өзү(нүн)—свой, свое, своя.

ИЗАК1 (*B*) (-ух) зоол. гарышга—муравей.

ИЗБАШИ уст. јұзбашы, кәндхуда—сельский староста (букв. сотник).

ИКЪ (*B*), ЖЕКЪ (*H*) күл—пепел, зола.

ИКЪБА (*B*), ЖЕКЪАБА (*H*) күллү, күлә булашмыш—с пеплом, пепелистый.

ИЛ (-ур-ух) алаг—сорняк.

ИЛАНБАЛУГЪ (*H*) см. Дизик1ачыли.

ИЛБЕСУН алаг етмәк—полоть, очищать от сорной травы.

ИЛИМ-ИЛИМ илим-илим, бирдәфәлик, тамам—бесследно, целиком. □Илим-илим ачесбесун илим-илим итиrmәк, јох етмәк—уничтожить бесследно, потерять бесследно.

ИМАДЖИ имәчилик—субботник; совместная, коллекционная работа.

ИН (-ур-ух) зоол. бирә—блоха.

ИНАБ¹ (-ух//-хо) иннаб (*мејвә*)—ярко-красные сладкие ягоды с косточками, похожие на финики, унаби.

ИНАБ² мед. инаг (*хәстәлик*)—болезнь, ложный круп.

ИНГАЙН чох да, чох—не так много. Ингайы чайы маеки чох да кечикмә (*вахтында кәл*)—слишком долго не задерживайся (*приходи скорее*).

ИНИ (*B*) јени, тәзә—новый, свежий.

ИНКИЛИС (-ух//-хо) инкилис, инкитәрәли—англичанин, англичанка.

ИНКИЛИСИН инкилис—английский. □ Инкилисин муз инкилис дили—английский язык.

ИНКИРБАЛ бот. бирәчичәжи—клоповник (*кress*).

ИНСАН (-ух//-хо) инсан, адам—человек.

ИНСАНКІЕНА см. Адамаркіена.

ИНСАНЛУГЪ см. Адамарругъ.

ИНСАФ инсаф, әдаләт—совесть, справедливость.

ИНСАФЛУ инсафлы, әдаләтли, һуманист—добросовестный, справедливый, человечный.

ИНСАФЧҮТІ инсафсыз, әдаләтсиз—бессовестный, несправедливый.

ИНСАФНУТ1ЛУГЪ инсафсызы, әдаләтсизлик—бессовестность, несправедливость.

ИНСАФСУЗ см. Инсафнүт1.

ИНСАФСУЗЛУГЪ см. Инсафнүт1лугъ.

ИРАМ чүрүмә (*сүд*)—сворачивание (*о молоке*), створачивание.

ИРАМЕСУН 1) чүрүмәк (*сүд*)—творожиться (*о молоке*);

2) лахталанмаг (*ган*)—свернуться (*о крови*).

ИРАМЕЦИ 1) чүрүмүш (*сүд*)—створоженный (*молоко*);

2) лахталанмыш (*ган*)—свернувшийся (*кровь*).

ИРАМПЕСУН 1) чүрутмәк (*сүдү*)—творожить (*молоко*);

2) лахталанмаг (*ганы*)—свернуться (*кровь*).

ИРАЙНК см. Гон.

ИРАЙНКДУГЪСУН см. Гонбесун.

ИРАЙГАЙН бот. рејнан—базилика.

ИРАЙГАЙТ раhat, архайын—спокойный, удобный.

□ Ирағыльт арсун раhat отурмаг—сидеть спокойно, тихо.

Ирағыльт баксун раhat олмаг— успокоиться, отдохнуть.

Ирағыльтбесун раhat етмәк—успокоить, утешать.

ИРАЙГАТТ1УГЪ ранатлыг, сакитлик, архайынчылыг—покой, спокойствие, тишина, удобство, уют.

ИРИЗ (*H*) см. Къаджил.

ИРИСТ1УН иjrәндирмәк—вызывать отвращение (брэзгливость).

ИРИТ1 иjrәнмә, чимчишмә—брэзгливость.

ИРИТ1ПСУН иjrәнмәк, чимчишмәк—брэзгать.

ИСА инди, бу saat—сейчас, сию минуту.

ИСАЬ (*H*) см. Иса.

ИСТИН нијә, нә үчүн—почему, зачем. Ист1ин укса? Нијә јемирсән?—Почему не ешь?

ИФ (*H*) см. Еф.

ИХ (*B*) см. Ейех.

ИХБАФСТ1УН (*B*) см. Ейехбафст1ун.

ИХОЧ1ЕРИ унудулмуш, јаддан чыхыш—забытый.

ИХТ1ИЛАТЬ (*B*) сөһбәт—беседа.

ИХТ1ИЛАТЬБЕСТ1ЕСУН (*B*) сөһбәт етдирмәк, данышдыртмаг—заставить (*просить*) беседовать, говорить.

ИХТ1ИЛАТЬБЕСУН (*B*) сөһбәт етмәк, данышмаг—беседовать, разговаривать.

ИХТ1ИЛАТЬЧИ (*B*) сөһбәтчи, мұсақиб, сөһбәтчи—собеседник, разговорчивый, словоохотливый.

ИЧ өзү, өз—сам, свой. □ ИЧ к1одж (*B*) өз еви—свой дом. Ич гъаре (*H*) өзү кәлди—сам пришел.

ИЧАЙ 1) (*B*) өз, өзү(нүн)—свой, своя, свое; 2) (*H*) өзләринин(ки)—свои.

ИЧАЛАТ1 см. Маъниъмац1и.

ИЧИ өзүнүн—свой, своя, свое.

ИЧИН өзү—сам(а).

ИЧУХ өзүнә—себе, себя. □ Ичух ейсун өзүнә кәлмәк—прийти в себя. Ичух ефсун—өзүнү сахлама, өз һәјатыны мунағизә етмәк—сохранить себя, беречь (*сохранить*) свою жизнь (*здравье*).

ИШ1К1СУН см. Уш1к1сун.

ИШ1К1УН (*B*) см. Иш1к1ун.
ИШ1К1УНЛА (*B*) см. Уш1к1унла.
ИШ1К1УННУТ1 (*B*) см. Уш1к1уннут1.
ИШ1К1УНСУЗ *B* см. Уш1к1уннут1.
ИШКЪАР (*H*) см. Ишу.
ИШЛА (*B*) эрли—замужняя.
ИШО (*B*) см. Уше.

ИШП1ИЛК1АЬ (-ух//ох) баш санчагы, санчаг—шпилька.
ИШТ1АГЬ мн. нет иштаһа—аппетит. *Ишт1агъ тез-ахн1у. (H), ишт1агъ тебезбу (B)* иштаһым јохдур—у меня нет аппетита.

ИШТ1АГЬЕН иштаһа илә, һәвәслә—аппетитно. *Ишт1агъен уксун иштаһа илә јемәк*—есть с аппетитом.

ИШТ1АГЬЛУ иштаһлы, дадлы, ләззәтли—аппетитный, вкусный, лакомый.

ИШУ (*B*) (-ух), ИШКЪАР (*H*) (-ох) әр, киши—муж, мужчина.

ИЬ

ИЬВЕЪЛ (*B*) мн. нет мүгәддәс (*адам, јер*)—святой, святыня.

ИЬЖ1 (*B*), ИЬЖ1//ЫЬЖ1 (*H*) гар—снег.

ИЬЖ1ЕЪН (*B*), ИЬЖ1ЕЪНА//ЫЬЖ1ЕЪНА (*H*) 1) гыш—зима; 2) Иъж1еън (*H*) гарлы—снежный.

ИЬЖ1ЕЪНА 1) гышда—зимой; 2) (*H*) гыш—зима.

ИЬЖ1ЕЪНИН (*B*), ИЬЖ1ЕЪНИН//ЫЬЖ1ЕЪНУН (*H*) гыш(ын)—зимний. □ Иъж1еънин гъи гыш күнү—зимний день.

ИЬЗЖ1 (*B*) см. Иъж1.

ИЬЙАЪГЬ пүре—пюре. □ К1арт1оп1ин иъйаъгь картоф пуреси—картофельное пюре.

ИЬШ1А (*B*), ИЬШ1А//ЫЬШ1А (*H*) јахын—близкий.

ИЬШ1АБАКСУН (*B*), ИЬШ1АБАКСУН//ЫЬШ1АБАКСУН (*H*) јахын олмаг, јахынлашмаг—приближаться, сближаться.

ИЬШ1АБЕСУН (*B*), ИЬШ1АБЕСУН//ЫЬШ1АБЕСУН (*H*) јахын етмәк, јахынлашдырмаг—приближать, сближать.

ИЬШ1АЛУГЬ (*B*), ИЬШ1АЛУГЬ//ЫЬШ1АЛУГЬ (*H*) јахынлыг—близость, сближение.

ИЬШ1АО (*B*), ИЬШ1АО//ЫЬШ1АО (*H*) јахын, јахын олан, дост—ближний, друг.

ИЬШК1УН (*B*) (-ух), УШК1УН (*H*) (-ох) сач, һөрүк—женская коса, косичка.

ИЬШ1К1ЕСУН (*B*), УШК1СУН (*H*) дарамаг (сачы)—причесаться.

Ы

ЫРАГАТК1А (-ух//ох) рогатка—рогатка.

ЫРАДИО (-ух//ох) радио—радио.

ЫРАМЕСУН (*H*) см. Ирамесун.

ЫРАМЕЦИ см. Ирамеци.

ЫРМПЕСУН см. Ирампесун.

ЫСТ1АНЦИ (-ух // -й-ох) стансија, дајанаҹаг—станција остановка.

ЫШ1К1ЕСУН (*H*) см. Иш1к1есун.

ЫШ1К1УН (*H*) см. Иш1к1ун.

К

КА (*B*) см. Коно.

КАГЬЫЗ (-ух//ох) кағыз—бумага.

КАГЬЫЗБАЛО (*B*) (-ух) чадукәр—волшебник, чародей.

КАГЬЫЗИН 1) кағыз—бумажный; 2) мәктуб(ла)—письменный.

КАГЬЫЗНУТ1 1) кағызызы—без бумаги; 2) мәктубсуз—без письма.

КАЙ (*B*), КАЙ (*H*) шәфәг—рассвет.

КАЙБАКСУН (*B*), КАЙБАКСУН (*H*) ишыгланмаг, дан јери ағармаг, сұбһ ачылмаг—рассветать, рассвисти.

КАЙКАЙМУГЬО (*B*), КАЙКАЙМУГЬО (*H*)—дан јери ағараркән, шәфәг сөкүләркән, һава ишыглананда—на рассвете, рано утром.

КАКАЛО ири, лап ири, чох бөјүк—крупные, большие.

КАКАЛА-ХУРИ 1) ирили-хырдалы—и крупные и мелкие, крупные и мелкие вместе; 2) хырдадан иријә гәдәр, ирили-хырдалы—от маленького до большого, от мала до велика.

КАЛА (-ух//ор-ох) 1) бөјүк, јашлы—большой, старший.

□ Кала гъэр бөјүк оғлан—старший сын. Кала адамар бөјүк адам; рүтбәси, вәзиғәси бөјүк олан адам— большой, человек высокого чина, должности; 2) ири, бөјүк— большой, крупный. □ Кала ход бөјүк ағач— большое дерево.

КАЛААХСИБАЙ (*H*) см. Калаахцима.

КАЛААХЦИМА (*B*), КАЛААХСИБАЙ (*H*) рел. пасха (дини бајрам)—пасха.

КАЛАБАБА (-ух//ох) баба (*һәрф. бөјүк ата*)—дедушка (букв. старший отец).

КАЛАБАКИ бөјүмүш—рослый, выросший.

КАЛАБАКСУН бөјүмәк, бөјүк олмаг—расти, стать большим.